

Gönderim: 17.12.2025

Kabul: 02.02.2026

Tür: Editöre Mektup

Evrensel tasarım ilkelerinin özel eğitimde uzaktan öğrenme sürecinde kullanımı

Seniha KURTOĞLU^a

^a Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kastamonu, Türkiye
ORCID: 0000-0022-2221-029_

Özet

Bu çalışmanın amacı, uzaktan eğitim teknolojilerinin evrensel tasarım ilkelerine uygun biçimde tasarlandığında özel gereksinimli bireyler için yalnızca bir alternatif değil, aynı zamanda kapsayıcı bir fırsat alanı sunduğunu vurgulamaktır. Bu bağlamda, “özel eğitim”, “uzaktan öğrenmede kullanılan uygulamalar” ve “erişilebilirlik” konuları ele alınacaktır. Bu çalışmanın uzaktan öğrenme alanında çalışan araştırmacılara disiplinler arası bir bakış açısı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Özel eğitim, uzaktan öğrenme, evrensel tasarım.

The use of universal design principles in the distance learning process of special education

Abstract

The aim of this study is to emphasize that when distance education technologies are designed in accordance with universal design principles, they offer not only an alternative but also an inclusive opportunity for individuals with special needs. In this context, the topics of "special education," "implementations used in distance learning," and "accessibility" will be addressed. It is believed that this study will offer an interdisciplinary perspective to researchers working in the field of distance learning.

Keywords: Special education, distance learning, universal design.

Kaynak Gösterme

Kurtoğlu, S. (2026). Evrensel tasarım ilkelerinin özel eğitimde uzaktan öğrenme sürecinde kullanımı (editöre mektup). *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd)*, 12(1), 1-5

Sayın Editör,

Anadolu Üniversitesi *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, açık ve uzaktan öğrenme alanında kuramsal ve uygulamaya dönük çalışmalara yer veren önemli bir bilimsel platformdur. Bu bağlamda derginin, uzaktan eğitimin farklı disiplinlerdeki rolünü tartışmaya açması son derece değerlidir. Bu mektup aracılığıyla, uzaktan eğitimin özel eğitim alanındaki rolüne ilişkin bazı değerlendirmeler paylaşmak isterim.

Dijitalleşme, günümüzde eğitimin tüm alanlarını dönüştüren temel bir dinamik hâline gelmiştir. Uzaktan eğitim ise yalnızca genel eğitim sistemine özgü bir uygulama olmaktan çıkmış; özel gereksinimli bireyler için de önemli bir eğitim ve erişim aracı olarak öne çıkmıştır. Son yıllarda uzaktan eğitimin araştırmacıların gündeminde daha görünür hâle gelmesi, bu dönüşümün akademik alana da yansıdığını göstermektedir. Bu mektubun temel amacı, uzaktan eğitim teknolojilerinin doğru biçimde tasarlandığında özel gereksinimli bireyler için yalnızca bir alternatif değil, aynı zamanda kapsayıcı bir fırsat alanı sunduğunu vurgulamaktır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel eğitim; bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılıklar gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları, özel olarak yetiştirilmiş personel ve uygun ortamlar aracılığıyla sürdürülen eğitim olarak tanımlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Bu tanım, bireyselleştirilmiş eğitim anlayışını merkeze almaktadır. Uzaktan eğitim sistemleri; zaman ve mekân esnekliği, tekrar edilebilir içerikler ve çoklu dijital materyal kullanımı sayesinde bu bireyselleştirme ihtiyacını destekleyebilecek güçlü olanaklar sunmaktadır.

Özellikle fiziksel ya da çoklu yetersizlik, süreğen hastalık veya ulaşım güçlükleri nedeniyle örgün eğitime düzenli katılım sağlayamayan özel gereksinimli bireyler açısından uzaktan eğitim, eşit eğitim fırsatları sunma potansiyeline sahiptir. Açık ve uzaktan eğitim sistemlerinde yaygın olarak kullanılan asenkron ders içerikleri, öğrenenlerin kendi hızlarında ilerlemelerine olanak tanımakta; tekrar ihtiyacı olan ya da görsel-işitsel desteklerle daha etkili öğrenen bireyler için önemli avantajlar sağlamaktadır. Ancak bu avantajların yanı sıra uygulama ve içeriklerin önemli bir kısmında erişilebilirlik ilkelerinin tasarım sürecine yeterince entegre edilmemesi, uzaktan eğitimin etkililiğini sınırlamaktadır. Uluslararası kabul görmüş erişilebilirlik standartları (örneğin *Web Content Accessibility Guidelines – WCAG*), uzaktan eğitim platformlarının tüm kullanıcılar için erişilebilir biçimde tasarlanmasına yönelik açık çerçeveler sunmaktadır. Bu standartlara uyum, yalnızca özel gereksinimli öğrencilerin

değil, tüm öğrencilerin öğrenme deneyimini iyileştirmekte; evrensel tasarım yaklaşımıyla pedagojik niteliği artırmaktadır.

Özel gereksinimli bireyler uzaktan eğitim kapsamında kavram öğretimi, okuma-yazma, matematik, dil ve iletişim becerileri, dikkat ve algı geliştirici oyunlar ile öz bakım ve günlük yaşam becerilerinin öğretimine yönelik çeşitli uygulamalardan yararlanmaktadırlar. Bunlara ek olarak EBA TV’de yayımlanan aile bilgilendirme videoları, etkinlik sayfaları ve yayınlar da destekleyici uygulamalardır. Evrensel tasarıma dayalı uzaktan eğitim uygulamaları arasında video temelli anlatımlar, etkileşimli materyaller, öğrenme yönetim sistemleri ve uyarlanabilir içerikler; özel gereksinimli bireylerin öğrenme süreçlerine olumlu katkılar sağlayabilecek uygulamalara örnek verilebilir. Bu uygulamalarda yer alan görsel destekler, sesli betimlemeler, altyazılı videolar, işaret dili destekli sunular, kontrast oluşturulmuş ve sadeleştirilmiş metinler gibi erişilebilirlik odaklı sunumlar, özel gereksinimli bireylerin öğrenme sürecine aktif katılımını desteklemektedir. Bu bağlamda uzaktan eğitimin en önemli katkılarından biri, özel gereksinimli bireyler için eğitime erişim olanaklarını genişletmesidir.

Sonuç olarak uzaktan eğitim, yalnızca eğitime fiziksel erişimde güçlük yaşayan bireyler için değil, farklı öğrenme özelliklerine sahip öğrenciler için de erişilebilir fırsatlar sunmaktadır. Bu teknolojilerin pedagojik ve etik ilkeler doğrultusunda kullanılması, uzaktan eğitimi kapsayıcı bir eğitim modeline dönüştürebilir. Anadolu Üniversitesi *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*’nin açık ve uzaktan öğrenme alanındaki öncü rolü; özel eğitim bağlamında öğretim tasarımı, erişilebilirlik ve kapsayıcılık odağında yapılacak kuramsal ve uygulamalı çalışmalar için önemli bir zemin sunmaktadır. Derginizde yayımlanacak çalışmaların, özel eğitimde uzaktan eğitimin daha kapsayıcı, erişilebilir ve sürdürülebilir biçimde kullanılmasına katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Kaynakça

World Wide Web Consortium. (2018). *Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.1*.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. Resmî Gazete*, 30471.

Yazar Hakkında

Seniha KURTOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Seniha KURTOĞLU, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim bölümünde Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Lisans eğitimini Anadolu Üniversitesi Zihin Engellilerin Eğitimi programında 2009 yılında tamamlamıştır. *Dr. Öğr. Üyesi Seniha Kurtoğlu*, 2009 yılında Anadolu Üniversitesi'nde özel eğitim alanında lisans, 2015 yılında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversite'sinde özel eğitim alanında yüksek lisans ve 2023 yılında Anadolu Üniversitesi'nde özel eğitim alanında doktora derecelerini almıştır. 15 yılı aşkın süre Milli Eğitim Bakanlığı'nda (MEB) uzman özel eğitim öğretmeni olarak çalışmıştır. Kurtoğlu, özel gereksinimli bireylerin eğitimi, özel gereksinimli bireylerin eğitim-öğretim süreçleri, bilimsel dayanaklı uygulamalar, özel eğitimde teknoloji ve yardımcı teknoloji kullanımı, dijital vatandaşlık becerilerinin öğretimi konularında çalışmalarına devam etmektedir.

Posta adresi: Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kastamonu
Kastamonu, Türkiye 37150

Eposta: skurtoglu@kastamonu.edu.tr

URL: <https://unis.kastamonu.edu.tr/akademisyen-detay/skurtoglu>